

Eugeniusz Gostomski
Uniwersytet Gdański

Przyczyny i możliwe konsekwencje wprowadzenia podatku od transakcji finansowych w krajach Unii Europejskiej

Głównym celem artykułu jest przedstawienie kontrowersji wokół wprowadzenia w UE podatku od transakcji finansowych (FTT). Przedstawiono istotę tego podatku, przesłanki przemawiające za jego wprowadzeniem w UE lub przeciwko jego wprowadzeniu i oczekiwane efekty fiskalne. Wobec braku jednomyślności krajów UE w sprawie opodatkowania transakcji finansowych będzie ono stosowane w ograniczonej grupie krajów unijnych w oparciu o mechanizm tzw. wzmożonej współpracy od początku 2016 r. lub zacznie obowiązywać jeszcze później.

Reasons for and possible consequences of introducing the financial transaction tax in the European Union countries

The main aim of this paper is to analyze the problem of the financial transaction tax (FTT) in Europe in its most crucial aspects. That is why the author of this article has presented the core idea of the above mentioned tax, arguments in support and against its implementation and the fiscal effects that could be achieved due to the financial transaction tax. In the absence of consensus on the FTT among the EU countries, it will be introduced in a limited number of EU countries through a mechanism called „enhanced cooperation” in 2016 or it even later.

Keywords: European Union, financial transactions tax, Tobin tax, enhanced cooperation mechanism

Klasyfikacja JEL: G20, H21

Wprowadzenie

W ramach poszukiwania sposobów pociągnięcia banków i instytucji finansowych do odpowiedzialności za globalny kryzys finansowy, do wybuchu którego podmioty te istotnie się przyczyniły, i działań zapobiegających wystąpieniu kolejnych kryzysów, odżyła stara idea opodatkowania transakcji finansowych. Pomysł wprowadzenia podatku od transakcji finansowych pochodzi od Jamesa Tobina,

który w 1972 r. – w odpowiedzi na zawirowania na rynkach walutowych i upadek międzynarodowego systemu walutowego z Bretton Woods – zaproponował opodatkowanie spekulacyjnych transakcji walutowych. Zakładał on, że obniży się w ten sposób ich opłacalność i tym samym zmniejszy częstotliwość ich zawierania, co wywrze stabilizujący wpływ na rynek walutowy [Tobin, 1978].

Choć do pomysłu Tobina wielokrotnie wracano, m.in. w okresie kryzysów zadłużeniowych w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w., w żadnym kraju prace nad ustanowieniem podatku od transakcji finansowych nie wyszły poza stadium koncepcyjne. Największy wpływ wywarła na to ogromna siła lobby finansowego na świecie, w interesie którego nie leży wprowadzenie podatku ograniczającego zyski banków czy innych instytucji finansowych.

Już w nowym stuleciu pod wpływem globalnego kryzysu finansowego i gospodarczego, który następnie przekształcił się w kryzys zadłużeniowy w strefie euro, podatkiem od transakcji finansowych (Financial Transactions Tax – FTT) zainteresowała się Komisja Europejska. Najpierw próbowała ona przekonać największe potęgi gospodarcze świata skupione w G20 do wprowadzenia globalnego FTT, a gdy to się nie udało, zaproponowała opodatkowanie transakcji finansowych tylko w krajach Unii Europejskiej. Miały nim być obciążane wszystkie transakcje instrumentami finansowymi przeprowadzane z udziałem instytucji finansowych, gdy co najmniej jedna ze stron ma siedzibę w kraju unijnym.

Gorącymi zwolennikami opodatkowania transakcji finansowych byli prezydent Francji Nicolas Sarkozy i kanclerz RFN Angela Merkel. Wprowadzeniu FTT zdecydowanie sprzeciwiła się Wielka Brytania, która nie widząc możliwości stosowania go w skali globalnej, obawia się, że ograniczyłby on konkurencyjność europejskiego sektora finansowego na rzecz pozaeuropejskich centrów finansowych, np. Nowego Jorku czy Singapuru, przy czym szczególnie zaszkodziłby interesom londyńskiego City. Ostatecznie w 2012 r. zamiar wprowadzenia FTT od 2016 r., na podstawie przewidzianego w prawie unijnym „mechanizmu wzmocnionej współpracy”, ogłosiło 11 państw członkowskich UE.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie istoty podatku od transakcji finansowych oraz analiza możliwych efektów fiskalnych jego wprowadzenia i rozpatrzenie wpływu tego podatku na funkcjonowanie sektora finansowego. Podstawę badań stanowiły oficjalne dokumenty unijne oraz polska i zagraniczna literatura fachowa.

1. Argumenty na rzecz opodatkowania transakcji finansowych

Sektor finansowy – w przeciwieństwie do realnej sfery gospodarczej – zasadniczo nie płaci podatku VAT, co nie jest sprawiedliwe. Wprowadzenie podatku od

transakcji finansowych mogłoby w pewnym stopniu znieść uprzywilejowanie banków i innych instytucji finansowych przez fiskusa. Zakłada się, że w ten sposób będzie można osiągnąć dwa cele:

- zmniejszyć zakres transakcji spekulacyjnych na rynkach finansowych, co przeloży się na większą stabilność cen instrumentów finansowych;
- uzyskać od sektora finansowego, który jest głównym winowajcą globalnego kryzysu finansowego, środki na jego przezwycięzenie.

Podatek od transakcji finansowych – zdaniem jego zwolenników – w największym stopniu powinien obciążać krótkoterminowe operacje spekulacyjne, do których należą przede wszystkim transakcje instrumentami pochodnymi. Operacje te mogą być realizowane w krótkich odstępach czasu, a więc z dużą częstotliwością, przez co wolumen ich obrotów na rynkach finansowych w okresie np. miesiąca czy roku może wielokrotnie przewyższyć wielkość wytworzonego w tym czasie produktu krajowego brutto (PKB). Obciążenie transakcji finansowych specjalnym podatkiem zmniejszy ich opłacalność i wyeliminuje z rynku część transakcji, szczególnie krótkoterminowych o charakterze spekulacyjnym. W efekcie na rynkach finansowych zwiększy się udział transakcji o charakterze długookresowym, dla których skutki wprowadzenia podatku będą mniej bolesne. Zdaniem wielu analityków zmniejszyłoby to amplitudę wahań bardzo ważnych dla realnej sfery gospodarczej cen instrumentów finansowych, a więc kursów walut i papierów wartościowych, stóp procentowych, a także cen surowców notowanych na giełdach międzynarodowych.

Transakcje finansowe na świecie coraz bardziej odrywają się od realnej gospodarki. O ile w 1990 r. wolumen wszystkich transakcji finansowych był 15 razy większy niż wartość światowego PKB, to w roku 2010 relacja ta wzrosła do prawie 70. Największe rozmiary osiąga przy tym giełdowy handel kontraktami terminowymi i opcjami. Jego wolumen aż 35 razy przewyższał wielkość globalnego PKB. Jednocześnie wielkość pozagiełdowych transakcji w zakresie instrumentów pochodnych była 25 razy wyższa od wartości światowego PKB. W porównaniu z tymi wielkościami stosunkowo nieduży był obrót akcjami i obligacjami służącymi finansowaniu działalności przedsiębiorstw, gdyż tylko trzykrotnie przewyższał wartość światowego PKB [Schulmeister, 2012]. Finansyzacji na świecie, czyli dominacji sfery finansowej nad sferą realną, nie zahamował globalny kryzys finansowy i gospodarczy. Chociaż w ostatnich latach podjęto wiele działań na rzecz ustabilizowania rynków finansowych, zjawisko finansyzacji nadal się pogłębia [Gostomski, 2014].

Drugim ważnym motywem wprowadzenia FTT w krajach Unii Europejskiej jest zmuszenie przedsiębiorstw sektora finansowego do partycypacji w kosztach ratowania przez państwo banków i innych instytucji finansowych przed bankructwem. W związku z kryzysem Komisja Europejska wyraziła zgodę na udzielenie

przez państwa członkowskie UE pomocy bankom i innym instytucjom finansowym na łączną kwotę ponad 5 bln EUR, co stanowiło 40,3% unijnego PKB w 2010 r. Pomoc ze środków publicznych obejmowała następujące formy: dokapitalizowanie banków, dofinansowanie ich aktywów o obniżonej wartości, wsparcie płynności banków i gwarancje rządowe. Z tej sumy sektor finansowy wykorzystał 1,6 bln EUR, co stanowiło 12,3% PKB UE27 (tab. 1).

Tabela 1. Przyznana i wykorzystana pomoc publiczna dla sektora finansowego w krajach UE w latach 2008–2012

Państwo	Pomoc wykorzystana/zatwierdzona	Wsparcie kapitałowe		Gwarancje		Ulgi dla aktywów o obniżonej wartości		Finansowanie płynności banków inne niż gwarancje		Suma	
		w mld EUR	% PKB	w mld EUR	% PKB	w mld EUR	% PKB	w mld EUR	% PKB	w mld EUR	% PKB
Irlandia	wykorzystana	62,8	40,1	284,3	·	2,6	1,7	0,1	0,1	349,7	·
	zatwierdzona	90,6	57,9	386,0	·	54,0	34,5	40,7	26,0	571,3	·
Dania	wykorzystana	10,8	4,5	145,0	60,6	0,0	0,0	2,0	0,8	157,7	65,9
	zatwierdzona	14,6	6,1	587,9	·	2,3	1,0	7,9	3,3	612,6	·
Grecja	wykorzystana	6,3	2,9	56,3	26,2	0,0	0,0	6,9	3,2	69,5	32,3
	zatwierdzona	35,7	16,6	85,0	39,5	0,0	0,0	8,0	3,7	128,7	59,9
Belgia	wykorzystana	20,4	5,5	44,2	12,0	7,7	2,1	0,0	0,0	72,4	19,7
	zatwierdzona	20,4	5,5	310,0	84,2	28,2	7,7	0,0	0,0	358,6	97,4
Wielka Brytania	wykorzystana	82,4	4,7	158,2	9,1	40,4	2,3	18,5	1,1	299,6	17,2
	zatwierdzona	114,6	6,6	458,8	26,3	248,1	14,2	51,9	3,0	873,3	50,0
Cypr	wykorzystana	0,0	0,0	2,8	15,9	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8	15,9
	zatwierdzona	1,8	10,1	3,0	16,9	0,0	0,0	0,0	0,0	4,8	27,0
Holandia	wykorzystana	18,9	3,1	40,9	6,8	5,0	0,8	30,4	5,1	95,2	15,8
	zatwierdzona	37,6	6,3	200,0	33,2	22,8	3,8	52,9	8,8	313,3	52,0
Łotwa	wykorzystana	0,5	2,5	0,5	2,7	0,4	2,0	1,0	4,9	2,4	12,1
	zatwierdzona	0,8	4,1	5,2	25,9	0,5	2,7	2,7	13,5	9,3	46,2
Luksemburg	wykorzystana	2,6	6,1	1,6	3,8	0,0	0,0	0,2	0,4	4,4	10,4
	zatwierdzona	2,5	5,8	6,2	14,4	0,0	0,0	0,3	0,7	9,0	20,9
Niemcy	wykorzystana	63,2	2,5	135,0	5,3	56,2	2,2	4,7	0,2	259,2	10,1
	zatwierdzona	114,6	4,5	455,9	17,7	66,1	2,6	9,5	0,4	646,1	25,1
Hiszpania	wykorzystana	19,3	1,8	62,2	5,8	2,9	0,3	19,3	1,8	103,7	9,7
	zatwierdzona	209,3	19,5	320,2	29,8	13,9	1,3	31,9	3,0	575,2	53,6
Austria	wykorzystana	7,4	2,5	19,3	6,4	0,4	0,1	0,0	0,0	27,1	9,0
	zatwierdzona	15,9	5,3	77,8	25,9	0,5	0,2	0,0	0,0	94,2	31,3

Państwo	Pomoc wykorzystana/zatwierdzona	Wsparcie kapitałowe		Gwarancje		Ulgi dla aktywów o obniżonej wartości		Finansowanie płynności banków inne niż gwarancje		Suma	
		w mld EUR	% PKB	w mld EUR	% PKB	w mld EUR	% PKB	w mld EUR	% PKB	w mld EUR	% PKB
Słowenia	wykorzystana	0,3	0,7	2,2	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,4	6,7
	zatwierdzona	0,6	1,8	12,0	33,7	0,0	0,0	0,0	0,0	12,6	35,4
Portugalia	wykorzystana	0,0	0,0	8,5	5,0	0,0	0,0	2,9	1,7	11,4	6,7
	zatwierdzona	26,3	15,4	40,7	23,8	4,0	2,3	6,1	3,5	77,0	45,0
Francja	wykorzystana	22,5	1,1	92,7	4,6	1,2	0,1	0,0	0,0	116,4	5,8
	zatwierdzona	26,7	1,3	339,8	17,0	4,7	0,2	0,0	0,0	371,2	18,6
Szwecja	wykorzystana	0,8	0,2	19,9	5,2	0,0	0,0	0,0	0,0	20,7	5,4
	zatwierdzona	5,0	1,3	156,0	40,3	0,0	0,0	0,5	0,1	161,6	41,8
Węgry	wykorzystana	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	2,1	2,1	2,2	2,2
	zatwierdzona	1,1	1,1	5,4	5,3	0,0	0,0	3,9	3,9	10,3	10,3
Włochy	wykorzystana	4,1	0,3	10,9	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	15,0	1,0
	zatwierdzona	20,0	1,3	110,0	7,0	0,0	0,0	0,0	0,0	130,0	8,2
Finlandia	wykorzystana	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1
	zatwierdzona	4,0	2,1	50,0	26,4	0,0	0,0	0,0	0,0	54,0	28,5
Bułgaria	wykorzystana	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	zatwierdzona	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Czechy	wykorzystana	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	zatwierdzona	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Estonia	wykorzystana	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	zatwierdzona	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Litwa	wykorzystana	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	zatwierdzona	0,6	1,9	0,3	0,9	0,6	1,9	0,0	0,0	1,5	4,7
Malta	wykorzystana	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	zatwierdzona	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Polska	wykorzystana	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	zatwierdzona	33,9	9,2	33,9	9,2	0,0	0,0	0,0	0,0	67,8	18,3
Rumunia	wykorzystana	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	zatwierdzona	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Słowacja	wykorzystana	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	zatwierdzona	0,7	1,0	2,8	4,1	0,0	0,0	0,0	0,0	3,5	5,0
UE 27	wykorzystana	322,2	2,6	1084,8	8,6	116,8	0,9	88,1	0,7	1611,9	12,8
	zatwierdzona	777,3	6,2	3646,6	28,9	445,7	3,5	216,3	1,7	5086,0	40,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [KE, 2012].

Z fiskalnego punktu widzenia ze względu na duże obroty, nawet przy niskiej stopie podatkowej, największe znaczenie miałyby opodatkowanie transakcji instrumentami pochodnymi Szwajcarii i Francji. Jednocześnie wprowadzenie FTT byłoby mniej szkodliwe dla procesu wzrostu gospodarczego niż zwiększenie opodatkowania pracy czy zysków przedsiębiorstw.

2. Podatek od transakcji finansowych według koncepcji Komisji Europejskiej

W czerwcu 2011 r. Komisja Europejska, przedstawiając wieloletnie ramy finansowania budżetu UE, zgłosiła propozycję wprowadzenia podatku od transakcji finansowych jako nowego źródła zasobów własnych. Miał to być podatek od obrotu, a nie od zysku. Już we wrześniu 2011 r. przedstawiony został wniosek Komisji dotyczący dyrektywy w sprawie FTT [KE, 2011]. Podatkiem byłyby objęte wszelkie transakcje finansowe przeprowadzane między instytucjami finansowymi, a więc zakup i sprzedaż instrumentów finansowych, np. akcji, obligacji, walut, jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych, produktów ustrukturyzowanych i instrumentów pochodnych, jednakże pod warunkiem, że co najmniej jedna ze stron transakcji jest zarejestrowana w kraju członkowskim UE.

Według Komisji Europejskiej FTT obejmowałby więc sektor finansowy, czyli byłby płacony wyłącznie przez instytucje finansowe. Pobierano by go od każdej transakcji finansowej odrębnie w momencie jej zawarcia. Miejscem poboru podatku powinno być państwo, na terytorium którego ma siedzibę podmiot zawierający transakcję, a nie państwo, w którym jest ona przeprowadzana. Takie rozwiązanie ma przeciwdziałać przenoszeniu miejsca zawierania transakcji do krajów, w których operacje finansowe nie podlegają opodatkowaniu. Unijny projekt dyrektywy dotyczącej FTT zakładał, że z podatku od transakcji finansowych zostaną wyłączone operacje dokonywane przez zwykłych obywateli i przedsiębiorstwa sektora niefinansowego (kredyty konsumpcyjne i gospodarcze, kredyty hipoteczne, umowy ubezpieczeniowe), co ma chronić ich interesy i gospodarkę realną przed nadmiernym fiskalizmem. Z zakresu stosowania dyrektywy wyłączono następujące podmioty:

- państwa członkowskie i organy publiczne, którym powierzono zarządzanie długiem publicznym;
- międzynarodowe instytucje finansowe utworzone przez co najmniej dwa państwa unijne w celu mobilizacji środków i zapewnienia pomocy finansowej swoim członkom, mającym poważne problemy w zakresie finansowania;
- partnerów centralnych, czyli podmiotów pośredniczących pomiędzy kontrahentami w transakcjach finansowych;
- centralne depozyty papierów wartościowych.

Według proponowanej dyrektywy podstawą opodatkowania powinna być:

- w przypadku instrumentów pochodnych ich wartość hipotetyczna;
- w przypadku wszystkich innych transakcji finansowych wielkość uiszczony zapłaty.

Podatek od transakcji finansowych nie byłby wysoki. W dyrektywie zaproponowano następujące minimalne stawki: 0,01% w przypadku umów dotyczących instrumentów pochodnych i 0,1% w przypadku pozostałych transakcji finansowych.

Według planów Komisji Europejskiej FTT powinien obowiązywać we wszystkich krajach unijnych od 1 stycznia 2014 r. Dwie trzecie dochodów z tytułu podatku od transakcji finansowych miało wpływać do budżetu UE jako jej dochody własne, a pozostała część zasilaby budżety krajów unijnych. Opierając się na danych z 2010 r., KE oszacowała, że pobrany podatek od transakcji finansowych wyniósłby 57,1 mld EUR [Schäfer, 2013].

Większość krajów Eurolandu odniosła się do pomysłu dotyczącego podatku od transakcji finansowych pozytywnie, widząc w nim narzędzie regulacji rynków finansowych i sposób na sprawiedliwy udział sektora finansowego w kosztach globalnego kryzysu finansowego. Zdecydowanymi przeciwnikami tego podatku są Wielka Brytania i Szwecja. Inne państwa, nawet jeśli popierają wprowadzenie FTT, to opowiadają się za przekazywaniem całości wpływów z tego tytułu do budżetu krajowego, a nie unijnego. Komisarz ds. budżetu UE Janusz Lewandowski zapewnił, że podatek od transakcji finansowych będzie obowiązywał jedynie w tych krajach, które wyrażą na jego stosowanie zgodę poprzez ratyfikację ustaleń unijnych w tej sprawie [Lewandowski, 2012].

W Radzie UE nie udało się uzyskać jednomyślności koniecznej do przyjęcia dyrektywy w sprawie podatku od transakcji finansowych, która obowiązywałaby w całej Unii. W tej sytuacji 11 krajów członkowskich: Austria, Belgia, Estonia, Francja, Grecja, Hiszpania, Niemcy, Portugalia, Słowacja, Słowenia i Włochy postanowiło nawiązać „wzmoczoną współpracę” w dziedzinie FTT. W tym celu latem 2012 r. poprosiły one Komisję Europejską, by przygotowała odpowiednią dyrektywę. Należy podkreślić, że mechanizm tzw. wzmoczonej współpracy przewiduje Traktat z Lizbony w sytuacji braku jednomyślności wszystkich krajów unijnych, co pozwala ograniczyć określone rozwiązania do mniejszej grupy państw.

Już w lutym 2013 r. Komisja przedstawiła propozycję dyrektywy dotyczącej wprowadzenia FTT w jedenastu krajach, która pod względem treści zasadniczo nie różni się od poprzedniej koncepcji mającej obowiązywać we wszystkich krajach unijnych. Ostatecznie 10 krajów członkowskich UE¹ zdecydowało się stopniowo wdrażać FTT od 1 stycznia 2016 r. W pierwszej kolejności ma on objąć akcje i niektóre instrumenty pochodne [UE: *podatek...*, 2014]. Z powodu różnicy zdań

¹ Spośród wspomnianych 11 krajów do porozumienia w sprawie wzmoczonej współpracy podatkowej nie przystąpiła Słowenia.

wśród dziesięciu krajów uczestniczących w systemie „wzmoczonej współpracy” wystąpiło opóźnienie w przygotowaniu szczegółowych przepisów dotyczących FTT i nie ma pewności, czy podatek ten będzie wdrażany tak jak planowano od początku 2016 r.

3. Argumenty przeciwko opodatkowaniu transakcji finansowych

Przeciwko wprowadzeniu podatku od transakcji finansowych najbardziej występuje branża finansowa, uznając go za krok w złym kierunku [Kemmer, 2012]. To oczywiste, ponieważ uderzyłby on w fundusze inwestycyjne, banki międzynarodowe, centra finansowe i inne instytucje z branży finansowej. Krytycznego stanowiska przedstawicieli świata finansów nie należy jednak lekceważyć, gdyż wiele ich zastrzeżeń jest słusznych. Ich zdaniem warunkiem spełnienia przez FTT pokładanych w nim nadziei stanowi wprowadzenie go w tym samym czasie we wszystkich krajach. W praktyce jest to jednak niemożliwe chociażby z tego powodu, że opodatkowaniu transakcji finansowych sprzeciwia się nie tylko Wielka Brytania, ale także USA, Chiny i inne znaczące na rynkach finansowych kraje. Jeżeli zaś FTT wprowadzą tylko niektóre kraje, np. wybrane kraje Eurolandu, to za pomocą prostej strategii, np. przeniesienia transakcji do spółek-córek zlokalizowanych w krajach niestosujących tego podatku, będzie można uniknąć jego płacenia. Należy przy tym liczyć się z tym, że skala ucieczki przed płaceniem FTT będzie duża.

Ucieczka transakcji finansowych do krajów, gdzie podatek od transakcji finansowych nie obowiązuje, miałaby negatywne konsekwencje dla gospodarki narodowej krajów, w których zostałby on wprowadzony. Mniejsza liczba zawieranych transakcji oznacza dla instytucji finansowych mniejsze dochody, co przekłada się na mniejsze wpływy do budżetu państwa z tytułu podatku dochodowego. Takie niebezpieczeństwo widzi też Komisja Europejska. Aby temu zapobiec, proponuje ona objąć podatkiem od transakcji finansowych wszystkich rezydentów w krajach UE, bez względu na miejsce dokonywania przez nich operacji finansowych. Jednak przedstawiciele instytucji finansowych mają przy tym wątpliwości, czy takie rozwiązanie byłoby możliwe na gruncie obowiązującego prawa.

Niewątpliwie wprowadzenie FTT pociągnie za sobą redukcję liczby operacji, od których naliczany będzie nowy podatek. Dotknie to nie tylko transakcje spekulacyjne, ale również operacje zawierane w celu zabezpieczenia się kontrahentów z sektora niebankowego przed ryzykiem. W efekcie wzrośnie poziom narażenia tych podmiotów na ryzyko finansowe.

Innym negatywnym skutkiem stosowania FTT może być pogorszenie płynności na rynku międzybankowym, do tego bowiem będzie prowadzić ograniczenie ze względów fiskalnych wolumenu transakcji, w których banki się wzajemnie finansują lub lokują środki na rynku międzybankowym. Jednocześnie należy oczekiwać wzrostu skali operacji banków komercyjnych realizowanych z bankami centralnymi, ponieważ te transakcje nie będą podlegać podatkowi od transakcji finansowych [ZBP, 2013].

Branża finansowa zwraca również uwagę na negatywny wpływ opodatkowania transakcji finansowych na długoterminowe oszczędzanie osób prywatnych na swoją emeryturę oraz długookresowe lokowanie środków przez przedsiębiorstwa. Doprowadzi ono bowiem do wzrostu cen instrumentów finansowych wykorzystywanych w tym procesie i tym samym spadku atrakcyjności oszczędzania. Zdrożają też instrumenty służące do zabezpieczenia się przed ryzykiem bankowym, np. kursowym. Oprócz tego FTT utrudni bankom podwyższanie funduszy własnych w oparciu o wypracowany zysk, do czego są one zmuszone w wyniku wejścia w życie nowej umowy kapitałowej (Bazylea III). Krytykując koncepcję podatku od transakcji finansowych, przedstawiciele sektora finansowego wskazują też na związane z tym koszty biurokratyczne, które będą musiały ponosić przedsiębiorstwa finansowe, ale w ostatecznym rachunku obciążeni nimi zostaną klienci dokonujący transakcji na rynkach finansowych.

Prezes Związku Banków Polskich Krzysztof Pietraszkiewicz stwierdził, iż podatek ten stanowiłby kolejne obciążenie dla polskich banków, po wprowadzeniu już dodatkowych opłat na funkcjonowanie systemu nadzoru finansowego i na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Ponadto słusznie skrytykował on jednolite podejście UE do krajów nadmiernie ubankowionych, które powinny obniżyć poziom działalności instytucji finansowych, i do krajów o niższym poziomie rozwoju, takich jak Polska i inne państwa zaliczane do gospodarek wschodzących, dla których redukcja zakresu działalności sektora finansowego w wyniku opodatkowania transakcji finansowych byłaby bardzo niekorzystna [ZBP: *Nie dla...*, 2015].

Bez entuzjazmu do propozycji Komisji Europejskiej podchodzi też Dania, która ostrzega, iż wprowadzenie FTT może spowodować utratę wielu miejsc pracy w sektorze finansowym. Chodzi przy tym o miejsca pracy, które mogą zostać zlikwidowane na skutek przeniesienia ze względów fiskalnych części działalności finansowej z krajów UE do państw niestosujących tego podatku. Nie byłoby takiego niebezpieczeństwa, gdyby podatek od transakcji finansowych wprowadzono na całym świecie, na co jednak w praktyce nie ma żadnej szansy.

Przeciwko wprowadzeniu podatku od transakcji finansowych przemawiają również doświadczenia Szwecji, gdzie w latach 1980–1987 obowiązywał podobny podatek. Choć był on stosunkowo wysoki (na początku wynosił 0,5%, a od 1986 r. aż 2% wielkości obrotu), dawał niewielkie wpływy do budżetu państwa. Stało się

tak m.in. z powodu ucieczki spółek notowanych na giełdzie sztokholmskiej na giełdy zagraniczne, głównie na londyńską [Schröder, 2012]. Zapewne proceder ten przybrałby mniejsze rozmiary, gdyby stawki tego podatku były niższe.

Reasumując, argumenty przemawiające za wprowadzeniem opodatkowania transakcji finansowych i przeciwne można przedstawić w poniższej tabeli.

Tabela 2. Argumenty przemawiające za wprowadzeniem FTT i przeciwko niemu

Argumenty za FTT	Argumenty przeciwko FTT
<ol style="list-style-type: none"> 1. Uzyskanie dochodów przez budżet państwa rekompensujących wydatki budżetowe na ratowanie banków przed bankructwem w okresie globalnego kryzysu finansowego. 2. Ograniczenie transakcji spekulacyjnych na rynkach finansowych, co może się przełożyć na większą stabilność cen instrumentów finansowych. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wobec niestosowania FTT we wszystkich krajach nastąpi przesunięcie zawierania transakcji finansowych do krajów nieobjętych tym podatkiem. 2. Zmniejszenie liczby zawieranych transakcji finansowych i w konsekwencji redukcja dochodów instytucji finansowych oraz zmniejszenie wielkości płaconego przez nie podatku dochodowego. 3. Pogorszenie się płynności na rynku międzybankowym w wyniku redukcji liczby zawieranych transakcji. 4. Gorsze zabezpieczenie się przed ryzykiem w wyniku ograniczenia liczby zawieranych transakcji finansowych. 5. Wzrost ceny instrumentów finansowych, w tym także wykorzystywanych do gromadzenia środków na przyszłą emeryturę, co zmniejsza atrakcyjność oszczędzania.

Źródło: Opracowanie własne.

Podsumowanie

Z rozważań przedstawionych w niniejszym opracowaniu nasuwają się następujące wnioski:

1. Sektor finansowy w krajach UE ciągle jeszcze płaci mniejsze podatki niż inne sektory gospodarki narodowej. Wprowadzenie nowego podatku obciążającego transakcje finansowe byłoby więc sprawiedliwe i zgodne z jednakowym traktowaniem przez fiskusa wszystkich podmiotów gospodarczych.
2. Za ustanowieniem FTT oprócz względów fiskalnych przemawia też fakt, że umożliwiłby on rządowi, które w czasie globalnego kryzysu finansowego wydały znaczne środki budżetowe na ratowanie zagrożonych bankructwem banków i innych instytucji finansowych, przynajmniej częściowy zwrot po-

- niesionych nakładów. Jednakże odczuwalne efekty fiskalne FTT może przynieść tylko w dłuższym okresie.
3. W związku z tym, że FTT będzie obowiązywać tylko w 10 krajach unijnych, istnieje niebezpieczeństwo przesunięcia realizacji niektórych transakcji finansowych do krajów niestosujących tego podatku. Wpływy fiskalne mogą zatem być znacznie mniejsze od oczekiwanych przez rządy.
 4. Mało prawdopodobne jest to, że podatek od transakcji finansowych istotnie ograniczy wolumen transakcji spekulacyjnych szkodliwych dla realnej sfery gospodarczej.
 5. Istnieje niebezpieczeństwo, że ograniczy on liczbę i wartość transakcji finansowych zawieranych przez podmioty gospodarcze w celu zabezpieczenia się przed ryzykiem finansowym, co nie będzie sprzyjało stabilizacji rynków finansowych.

Bibliografia

- KE, 2011, European Commission, *Commission Staff Working Paper. Executive summary of the impact assessment. Accompanying the document: Proposal for a Council Directive on a common system of financial transaction tax and amending Directive 2008/7*, EC, Brussels, 28.09.2011, SEC(2011)1103 final.
- KE, 2012, European Commission, <http://ec.europa.eu> (plik: State aid approved (2008 – Oct 2012) and state aid used (2008 – 2011) in the context of financial and economic crisis to the financial sector) [dostęp: 10.01.2015].
- Gostomski E., 2014, *Finansyzacja w gospodarce światowej*, International Business and Global Economy, no. 33.
- Kemmer M., 2012, *Finanztransaktionssteuer. Ein Schritt in die falsche Richtung*, Orientierungen zur Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik, Nr. 1.
- Lewandowski J., 2012, *Podatek finansowy przyniesie oszczędności 500 milionom Europejczyków*, <http://www.wyborcza.biz/biznes> [dostęp: 30.03.2012].
- Schäfer D., 2013, *EU-Finanzsteuer und ihre Auswirkung auf Einkommens- und Vermögensverteilung*, Vierteljahreshefte zur Wirtschaftsforschung, DIW Berlin, 82 Jahrgang.
- Schröder M., 2012, *Zur Diskussion um eine Finanzsteuer*, Orientierungen zur Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik, Nr. 1.
- Schulmeister S., 2012, *Gründe für eine Finanztransaktionssteuer*, Orientierungen zur Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik, Nr. 1.
- Tobin J., 1978, *A proposal for international Monetary Reform*, Eastern Economic Journal, no. 4.
- UE: *podatek od transakcji finansowych będzie wdrażany od 2016 roku*, 2014, <http://www.podatki.abc.com.pl> [dostęp: 10.01.2015].
- ZBP, 2012, *Nie dla podatku od transakcji finansowych w UE*, 2012, <http://www.biznes.interia.pl/banki/news> [dostęp: 03.01.2012].
- ZBP, 2013, *Stanowisko ZBP w sprawie Wniosku Dyrektywy Rady w sprawie wdrożenia wzmocnienia współpracy w dziedzinie podatku od transakcji finansowych*, <http://www.zbp.pl> [dostęp: 25.02.2013].